

In het Sicilië van de jaren zestig
kiest een sterke jonge vrouw voor zichzelf

VIOLA ARDONE
DE ORANJEBLOESEM

ROMAN

1

Een meisje is als een kruik: wie haar breekt moet haar houden, dat zegt mijn moeder.

Ik zou liever als jongen zijn geboren, net als Cosimino, maar toen ik ben verwekt is naar mijn mening niet gevraagd. We zaten samen in de buik, toen waren we nog gelijk, maar later kwamen de verschillen. Ik een roze en hij een blauw rompertje, ik een lappenpop en hij een houten schep, ik een gebloemd jurkje en hij een gestreept broekje. Op ons negende kon hij fluiten, op zijn vingers en alleen met zijn mond. Ik kon zelf een staart in mijn haren maken, een hoge en een lage. Nu we bijna vijftien jaar oud zijn, is hij tien centimeter langer dan ik en mag hij veel meer dingen doen dan ik. Hij mag bij daglicht en in het donker door het dorp lopen, hij mag korte broeken dragen en op feestdagen ook lange. Hij mag met jongens en meisjes van alle leeftijden praten, op zondag een glas aangelengde wijn drinken, vloeken, spugen, en hij mag in de lente naar het strand rennen en in zijn korte broek in zee duiken. Ik ben voorstander van zwemmen in zee.

Mijn moeder houdt van ons twee het meest van Cosimino want hij heeft een lichte huid en blond haar, net als mijn vader. Ik ben zo zwart als een raaf. Cosimino is geen kruik. Hij breekt niet. En als hij breekt kan hij worden gelijmd.

Ik was altijd goed op school en Cosimino had geen zin om te leren. Mijn moeder vond dat niet erg. Ze zei dat hij zijn mouwen moest opstropen en een goede baan moest vinden om niet als mijn vader te eindigen. Ik keek naar mijn vader op het land, gehurkt bij de tomatenplanten. Volgens mij was hij helemaal niet geëindigd,

hij hield er juist van steeds weer iets nieuws te beginnen. Zoals die keer dat hij met het geld van de verkoop van de slakken, die we na een stevige onweersbui hadden geraapt, kippenkuikens had kunnen kopen. Ik mocht namen voor ze bedenken en omdat ik van kleuren hou noemde ik ze Rosina, Celestina, Verdina, Violetta, Nerina... Daarna wilde hij van houten planken een kippenhok bouwen en ik gaf hem de spijkers aan. Ten slotte nog een bak voor het voer en ik pakte de zaag voor hem. Toen alles klaar was vroeg ik: ‘Pap, zullen we het hok geel verven?’

Mijn moeder bemoeide zich ermee. ‘Wat kan het die beesten nou schelen of dat hok geel is of zwart? Verspilling is het.’

‘Van geel worden ze vrolijker,’ merkte ik op, ‘en een blij kip legt meer eieren.’

‘O, is dat zo? Hebben ze jou dat in je oor gefluisterd?’ vroeg mijn moeder. Ze draaide zich om en liep murmelend in haar eigen Calabrese dialect uit Cosenza, dat anders is dan het Siciliaans, weer naar binnen. Ze spreekt het altijd als ze nijdig is. Ze wil niet dat wij haar kunnen verstaan als ze zegt dat ze spijt heeft dat ze in het zuiden is komen wonen.

Mijn vader pakte een kwast, doopte die in de verf, trok hem omhoog en de gele kleur droop terug in de pot als geklutste eieren, klaar voor de *frittata*. Het was zelfs bijna of ik de heerlijke geur kon ruiken. Ik ben voorstander van *frittata*.

We verfden samen, en iedere streek glansde in het zonlicht. ‘Salvo Denaro, je bent zo koppig als een ezel en zo vader, zo dochter,’ zei mijn moeder toen ze het erf weer op kwam. Altijd als ze boos was noemde ze hem bij zijn voor- en achternaam, alsof ze de schooljuffrouw was. ‘Nooit luister je eens naar mij. En jij, je hebt je goeie rok aan om in te werken, laat die in vredesnaam niet vies worden! Ga je omkleden, en zorg dat je schoon blijft,’ beval ze terwijl ze de kwast uit mijn handen nam. ‘Ik heb toch niet voor

niets een jongen voor je gebaard,' zei ze tegen mijn vader, en ze riep mijn broer. Cosimino kwam de tuin in en begon met tegenzin te helpen, maar na tien minuten kreeg hij kramp in zijn hand van de kwast en ging hij er stiekem vandoor. In mijn werkschort heb ik samen met mijn vader doorgewerkt tot het donker werd en alle kippen tevreden in hun nieuwe gele huisje konden gaan slapen.

De volgende morgen vonden we één dode kip, het was Celestina. Door die verfstank, beet mijn moeder ons in het Calabrees toe. Van de kippenkoorts, fluisterde mijn vader me in. Ik wist niet wie ik gelijk moest geven. Zij praat aan een stuk door en somt me de hele tijd alle regels op zodat ik precies weet wanneer ik ongehoorzaam ben. Maar mijn vader zwijgt vaak, waardoor ik nooit weet wat ik moet doen om ervoor te zorgen dat hij van me houdt.

Hoe dan ook, we hebben de kip achter in de tuin begraven. Papa maakte met zijn wijsvinger en zijn middelvinger tegen elkaar aan een kruisteken in de lucht voor zich. 'Rust in vrede,' zei hij, en we gingen weer naar binnen. Het leven van beesten valt ook niet mee, dacht ik.

2

Na die dag heb ik niet meer samen met mijn vader geschilderd. Mijn moeder zegt dat het zijn schuld is dat ik nog steeds de markies niet heb, omdat hij me als een jongen heeft opgevoed. Ik ben geen voorstander van de markies, ik heb hem maar één keer gezien en ik ben me rot geschrokken. Op een ochtend kwam ik na het ontbijt de badkamer in. Er stond een teiltje met daarin een stapel rood bevlekte doekjes die in roestkleurig water dobberden. Het zag eruit als het lijk van een klein dier. ‘Wat kijk je nou?’ zei mijn moeder toen ze binnenkwam. Zonder te antwoorden liep ik weg van het spoelbakje. ‘Het is de markies,’ vertelde ze. Daarna spoelde ze het vieze water weg en schrobde de lappen net zolang met een stuk zeep tot ze weer wit waren. ‘Er komt een dag dat jij ook aan de beurt bent,’ zei ze, en ik begon te bidden dat die dag nooit zou aanbreken.

De regels van de markies zijn: met neergeslagen blik, in een rechte lijn naar huis lopen en binnenblijven. Maar zolang hij niet komt mag ik klusjes doen in de tuin en naar de markt gaan om met mijn vader kruiden, kikkers of slakken te verkopen. Ik mag stenen naar de jongens schieten met de katapult als ze mijn vriend Saro pesten, die mank loopt. Ik mag met Cosimino samen over de grote weg rennen en helemaal bezweet en met zwarte knieën thuiskomen. Mijn vriendinnen hebben de markies al. Vanaf dat moment dragen ze langere rokken, hebben ze pukkels in hun gezicht en groeien er borsten onder hun bloezen. Crocifissa heeft ook een snorretje gekregen, de jongens noemen haar nu bandiet Musolino, de koning van Aspromonte. Maar zij trekt zich er niets

van aan. Ze loopt rond met het gezicht van iemand die het zwaar heeft. Ze houdt haar handen op haar buik alsof ze zwanger is en zegt tegen alle vriendinnen die ze tegenkomt: 'Ik heb de markies, jij?' alsof ze een prijs heeft gewonnen.

Bij jongens komt de markies helemaal niet. Zij zijn niet zoals wij. Zij worden stukje bij beetje groot en niet van de ene dag op de andere.

Buiten school staat altijd een familielid van mijn vriendinnen te wachten om ze thuis te brengen, terwijl ze daarvoor alleen liepen. Als ze onderweg jongens tegenkomen kijken ze naar de grond, al weten ze heel goed dat jongens precies daar kijken waar de bloesknoopjes de stof straktrekken. Dus ze hebben hun blik omlaag gericht maar houden hun rug zo recht, dat de knoopsgaten bijna openscheuren. Ze lijken op de kippen van mijn vader. Parmantige kippen.

Mijn grote zus is vier jaar ouder dan ik en zij liep ook parmantig voor ze trouwde. Ze is blond en heeft een lichte huidskleur, net als mijn vader, en als ze over straat liep werd ze door alle jongens nagekeken. Hoe meer ze keken, des te fierder ze haar borsten vooruitstak, en hoe meer ze dat deed, des te meer bekijks ze had. Dat weet ik, want ik moest op haar letten omdat Cosimino altijd maar wat rondzwierf. Ze heet Fortunata, maar ze doet haar naam geen eer meer aan. Vandaag bekijks, morgen bekijks, maar een blik te veel en er zat een baby in haar buik. Gerò Musciacco, het neefje van de burgemeester, had het gedaan. Daar kwam ik achter toen ik haar en mijn vader en moeder na het eten in de keuken hoorde fluisteren. Maar het bleek helemaal geen geheim te zijn, want heel Martorana wist ervan.

De vader van Gerò Musciacco wilde niet dat zijn zoon met haar zou trouwen omdat wij arm zijn. Mijn zus Fortunata huilde, mijn moeder sloeg met haar vuisten op tafel en vloekte in het Cala-

brees. 'Laat God me in hemelsnaam niet met een onteerd kind laten zitten,' klaagde ze. Mijn vader zweeg. Ik ben voorstander van zwijgen. 'Je moet met een afgezaagd jachtgeweer met Musciacco gaan praten, met je *lupara!*' drong mijn moeder aan. Hij schonk zichzelf een glas water in, dronk het langzaam leeg, droogde zijn mond af met een servet en stond van tafel op. 'Dat doe ik liever niet,' zei hij alleen en hij ging weer aan het werk in de tuin. Sinds die dag heeft een maand lang niemand meer iets gezegd in huis, behalve mijn broer die een jongen was en zich over veel dingen niet zo druk maakte.

Ik dacht dat het mijn schuld was, omdat ik niet op Fortunata had gelet. Ik was die middag bij Saro thuis pasta met ansjovis blijven eten. Een lekkernij die zijn moeder Nardina speciaal voor mij klaarmaakt. Ik ben voorstander van lekkernijen. Die jongen moet op die dag van de gelegenheid gebruik hebben gemaakt om de baby in haar buik te stoppen.

Op een ochtend ging mijn moeder in haar goeie goed de deur uit en ze kwam pas toen het al donker was thuis. De volgende dag stond Fortunata vroeg op en begon ze twee gehaakte witte schoentjes te borduren. Mijn vader zag haar bezig. 'Ben jij blij met deze meneer?' vroeg hij. Zij boog haar hoofd en trok aan de draad op de spoel. Twee maanden later was de bruiloft en vanaf dat moment heb ik de kamer helemaal voor mezelf.

De regels van een bruiloft zijn: je draagt een witte jurk, je loopt het hele middenschip door tot de priester en zegt ja. Tijdens het feestmaal vertelde mevrouw Scibetta, die in een mooi huis woont waar mijn moeder en ik elk jaar de matrassen kaarden en wat verstelwerk doen, iedereen dat Gerò Musciacco uiteindelijk had ingestemd, omdat hij die opdracht van zijn nicht, barones Careri had gekregen. Priester don Ignazio zou de barones op verzoek van zijn huishoudster, Nellina, hebben gecontacteerd. Nellina was de

petemoei van Fortunata en mijn moeder zou haar die ochtend dat ze zo vroeg van huis was gegaan hebben overtuigd.

Fortunata deed alsof ze niet naar die roddelpraatjes luisterde, maar ze was veranderd. Haar parmantigheid was verdwenen en haar trouwjurk leek ieder moment te kunnen openknappen. Dat kwam niet door haar borsten maar door een mooie, rijpe watermeloen die onder de witte jurk verborgen zat. Na de bruiloft ging ze bij de familie Musciacco wonen en we zagen haar drie maanden niet, tot Nellina haar op een dag zonder bolle buik in de sacristie vond. De baby was verdwenen en ze had donkere plekken op haar armen en in haar gezicht. Ze zei dat ze van de trap was gevallen. De huishoudster heeft het toen tegen de barones gezegd, die zich heeft beklaagd bij haar neef, die zijn zoon te verstaan heeft gegeven dat hij beter op zijn vrouw moest passen. Fortunata ging terug naar haar huis en trok een zwarte jurk aan die ze tot op de dag van vandaag niet meer heeft uitgetrokken. Bezoek krijgt ze niet en naar buiten gaat ze ook niet, dus ze loopt in ieder geval geen risico om nog een keer te vallen. En Gerò lanterfant de hele dag in zijn eentje of met vrienden alsof hij nog een jongen is. Als hij over straat loopt en naar de jonge meisjes staart, lijkt het of hij bij allemaal wel een baby in hun buik wil stoppen.

3

Op mij staat buiten school niemand te wachten. Er is nog een klasgenoot van mij die alleen gaat, Liliana, maar zij is anders omdat haar vader, meneer Calò, de communist van het dorp is. Zijn vrouw, mevrouw Fina, gaat net als een man naar haar werk en het kan hem niets schelen als de mensen daardoor denken hij zijn gezin niet kan onderhouden.

Calò draagt een baard en een bril, hij doet zich voor als een geleerde hoge heer, maar diep vanbinnen is hij een stropop die als je het mijn moeder vraagt met moeite de middenschool heeft afgerond. Hij wil de hele tijd met mensen in gesprek en iedere tweede donderdag van de maand verzamelt hij een groep mensen in een oude nettenschuur in het laaggelegen deel van de stad, dicht bij zee, om over de problemen van Martorana te praten, alsof dat iets zou veranderen. De wereld was, de wereld is en de wereld zal zijn, zegt mijn moeder.

Liliana heeft alleen maar voordeel van het communisme van haar vader. Ze mag zonder bewakers naar buiten, ze draagt jongensbroeken, ze leest fotoromans en tijdschriften met een liefdesadviesrubriek en foto's van filmsterren. Ik ben nog nooit naar de film geweest omdat mijn moeder zegt dat ze je hoofd op hol brengen. Dus hou ik het maar bij kijken naar de filmposters op straat en het stiekem natekenen van de gezichten in een schrift. Liliana praat met jongens en ik mag niet met haar omgaan want ze is geen betrouwbaar meisje. Maar zij en ik zijn de enige twee zonder bewakers en na school lopen we een stuk samen op. Ik zou eigenlijk niet met haar moeten praten, maar op een dag liet ze me

een tijdschrift met een foto van de mooie Antonio zien, die van de film. Ik vroeg of ik het mocht doorbladeren, omdat ik iedere keer dat ik de mooie Antonio zie kriebels in mijn buik krijg. Ik mocht er niet alleen in kijken maar het tijdschrift zelfs houden, want mooie dingen moet je delen, zegt het communisme. Ik ben voorstander van het communisme geworden.

Het tijdschrift heb ik onder mijn bloes verstopt en thuis heb ik het achter de losse beddenplank geschoven, waar ik ook een etui met een stompje lippenstift, dat ik op het toilet op school heb gevonden, en het schrift met de potloodtekeningen van de filmsterren heb verstopt.

Toen we nog op de lagere school zaten waren Liliana en ik de lievelingetjes van juf Rosaria. Zij was de beste in vermenigvuldigen maar ik versloeg haar met grammatica. De juf spelde een ster op het witte schort van degene die het ijverigst was. De regels voor de sterren waren: vloeiend voorlezen zonder haperingen, schrijven zonder vlekken op het papier en uit het hoofd rekenen zonder je vingers te gebruiken. Liliana en ik stonden gelijk maar zij kende een paar politieke woorden, die ze op de bijeenkomsten van haar vader Calò had gehoord, waar ze mee pronkte. Ik besloot me ook te specialiseren. De juf had wat boeken van huis meegenomen die ze op een plank achter in de klas had gezet. Zo konden we er altijd in lezen als we wilden. Er zaten witte gladde pagina's in die onder je vingers gleden, gekleurde plaatjes en heel veel dieren die konden praten als mensen. Ik ben geen voorstander van pratende dieren want het mooie van dieren is dat ze zwijgen, net als mijn vader.

Ik was gek op het woordenboek. Het stond vol onbekende termen die je kan gebruiken om van die gedachten uit te spreken die wel in je hoofd zitten maar die je niet kan uitleggen. Ik had mijn rekenschrift een keer thuis laten liggen. 'Juf, neemt u me niet kwa-

lijk, ik heb *verzuimd* mijn schrift mee naar school te nemen,' zei ik om het nieuw geleerde woord uit te proberen. In plaats van straf kreeg in een extra ster opgespeld. Ze zei dat cultuur onze redding is en ons ver kan brengen. Ik wilde nergens naartoe gaan, ik vond alleen de klank van dat woord leuk.

Toen juf Rosaria aan het einde van de vierde klas vertrok, de boeken met de plaatjes in een doos werden gestopt en meegenomen, verdween ook het woordenboek met alle woorden. Gelukkig had ik er al heel veel overgeschreven in mijn schrift, dus daar kon ik mee pronken wanneer ik maar wilde. De mensen die me hoorden keken me vol bewondering aan, alsof ik beter was dan zij. Maar mijn moeder niet. Toen ze me vroeg hoe de nieuwe meester was, die in de plaats van Rosaria was gekomen, antwoordde ik dat hij zeer *taedieus* was. Ze gaf me een draai om mijn oren en een verwensing in het Calabrees. 'Zulke dure woorden hoort een vrouw niet in haar mond te nemen, in hemelsnaam!'